

Αντόν Σεμιόνοβιτς Μακάρενκο

Έφη Χριστοπούλου, ΣΕΕ ΠΕ70

Γιούλη Χρονοπούλου, ΣΕΕ ΠΕ02

Μάιος 2021

Антон Семёнович Макаренко

(1888 - 1939)

Αντόν Σεμιόνοβιτς Μακάρενκο (1888-1939)

- 1888: Γέννηση στο Μπέλοπολ στην περιοχή του Χάρκοβο της Ουκρανίας
- 1903-04: Πρώτες παιδαγωγικές σπουδές
- 1905: Έναρξη εκπαιδευτικής σταδιοδρομίας (17 ετών)
- 1914-17: Σπουδές στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Πολτάβας (χρυσό μετάλλιο)
- 1920 - 1928: Ανάληψη Διεύθυνσης Παιδικής Αποικίας / Παιδικού Σταθμού / Αναμορφωτηρίου «Μαξίμ Γκόρκι» (ονομάστηκε έτσι στην πορεία, λόγω του ότι ο Μαξίμ Γκόρκι ήταν παιδί του δρόμου) – δυναμικότητας 400 παιδιών

Αντόν Σεμιόνοβιτς Μακάρενκο (1888-1939)

- 1928-1935: Διεύθυνση δεύτερου Σταθμού / παιδικής εργατικής κολεκτίβας «Φ. Τζερτζίνσκι» σε προάστιο του Χάρκοβο (δυναμικότητας 600 παιδιών)
- 1935- 1937: Υποδιευθυντής στις παιδικές κολεκτίβες του Κιέβου
- 1937-1939: Μόσχα, ενασχόληση με συγγραφή
- 1939: Θάνατος (51 ετών) από καρδιακή προσβολή στο τρένο, ενώ επεξεργαζόταν το σενάριο για ταινία με βάση το έργο του «Οι σημαίες στους πύργους»
- 1988 (100 χρόνια από τη γέννησή του): η UNESCO τον συγκαταλέγει στους 4 κορυφαίους παιδαγωγούς του 20^{ού} αιώνα (μαζί με Τζον Ντιούι, Μαρία Μοντεσόρι, Γκέοργκ Κέρσενστάινερ)

Το ιστορικό πλαίσιο

- 1914-1917: Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος – Συμμετοχή Ρωσίας
- 1917: Οκτωβριανή Επανάσταση
- 1917-22: Ρωσικός εμφύλιος πόλεμος (Λευκός Στρατός – Κόκκινος Στρατός)
- 1919: Εξωτερική επέμβαση, εκστρατεία της Κριμαίας για την καταστολή της Επανάστασης, που δεν πέτυχε.

Το ειδικό πλαίσιο

- Τεράστιο πρόβλημα με τα παιδιά του δρόμου
- Περί τα 7.500.000 παιδιά στον δρόμο, μετά τους πολέμους
- Ορφανά (συνήθως), παραβατικά, επιδιδόμενα σε κλοπές, ληστείες, συμμορίες, φόνους, ναρκωτικά
- Δημιουργήθηκαν οι παιδικές αποικίες – Σταθμοί, που εξελίχθηκαν σε κολεκτίβες (εργασιακές, μορφωτικές)
- Τέτοια παιδιά ανέλαβε ο Μακάρενκο με στόχο να τα μορφώσει και να τα διαπαιδαγωγήσει
- Επιπλέον, πριν από την επανάσταση περίπου το 85% του πληθυσμού αναλφάβητοι

Το εκπαιδευτικό πλαίσιο

Ανάμεσα στους Σοβιετικούς παιδαγωγούς κυριαρχούσαν:

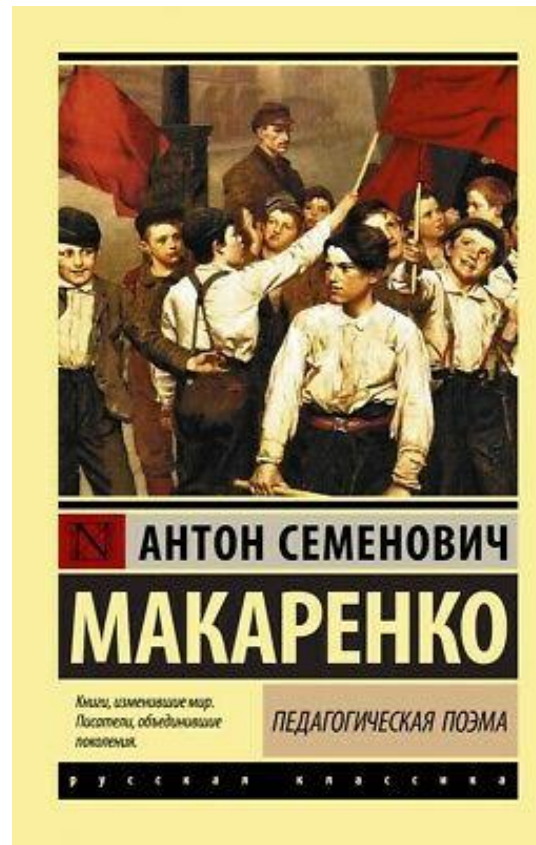
- οι αντιλήψεις της αντιαυταρχικής αγωγής («η πειθαρχία κάνει τα παιδιά σκλάβους»)
- αντιλήψεις για την ύπαρξη εγγενών χαρακτηριστικών που καθορίζουν την προσωπικότητα («παιδολόγοι»: διαγνωστικά τεστ για μαθησιακές δυσκολίες και υστέρηση, δημιουργία ειδικών τάξεων) – υποτίμηση του ρόλου της εκπαίδευσης
- Ο Μακάρενκο αντιτέθηκε και στα δύο.
- Πάντως, αντιμετώπισε δυσπιστία καθ' όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του.
- Πέρασαν από τα χέρια του χιλιάδες «δύσκολα» παιδιά.

Κύρια παιδαγωγικά έργα

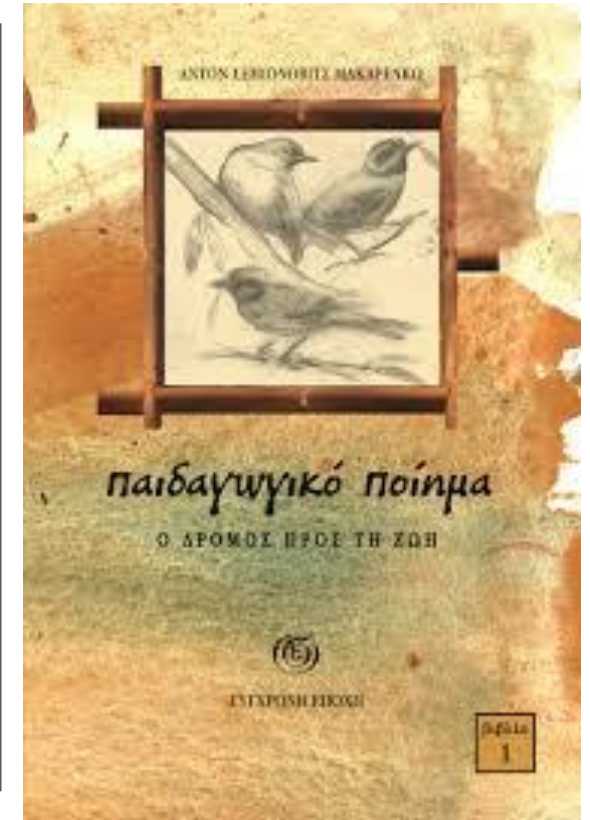
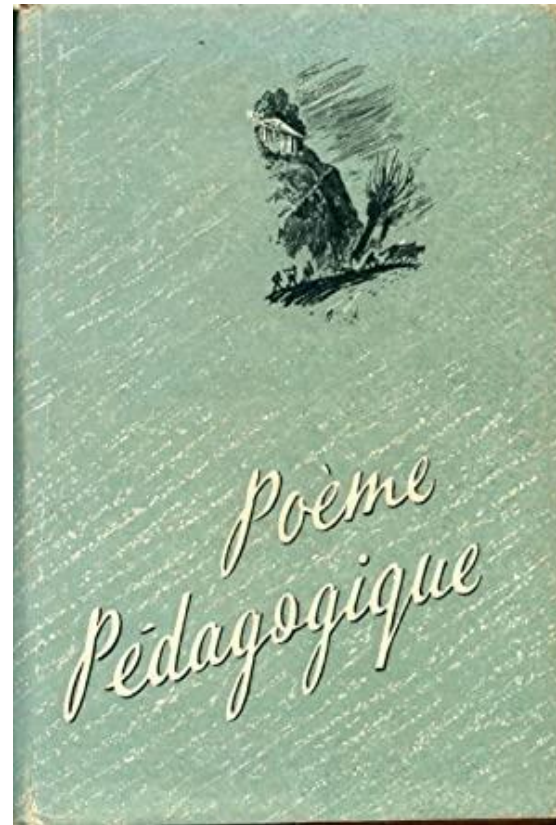
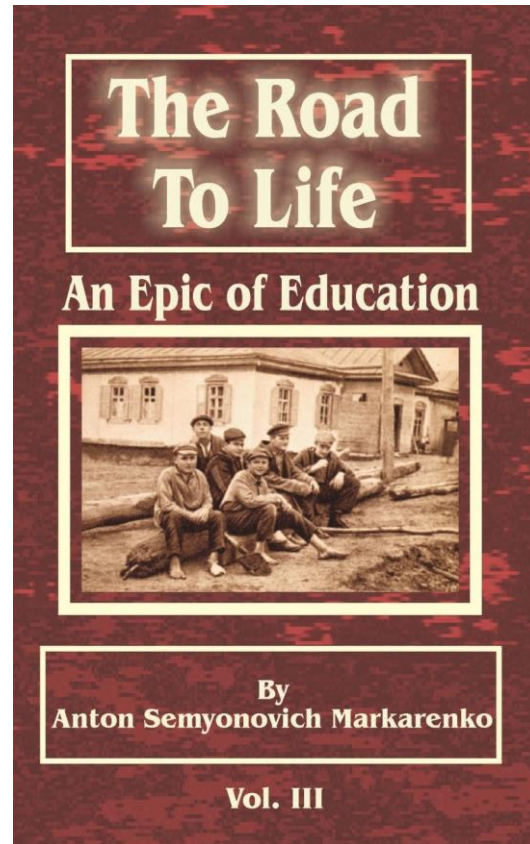
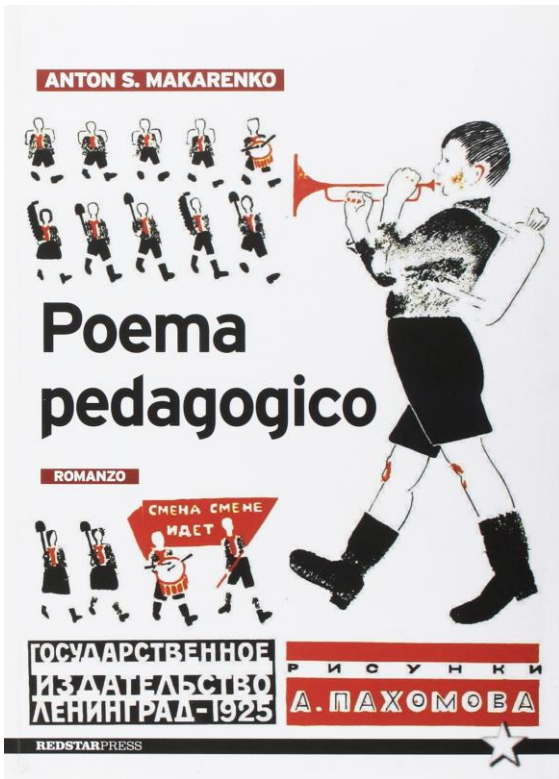
- «Παιδαγωγικό ποίημα – Ο δρόμος προς τη ζωή»: Περιγραφή της πορείας, της δράσης, των παιδαγωγικών σκέψεων κατά τη Διεύθυνση του Σταθμού Γκόρκι, αλλά και της ζωής εκεί.
- «Πορεία του 30ού έτους»
- «Σημαίες πάνω στους πύργους» (η εμπειρία από τον δεύτερο Σταθμό)
- «Βιβλίο για τους γονείς»
- Πλήθος βιβλίων, διαλέξεων - σημειωμάτων
- Αναδείχθηκε και το λογοτεχνικό του ταλέντο
- Έγινε μέλος της Ένωσης Σοβιετικών Συγγραφέων

Παιδαγωγικά έργα

Το «Παιδαγωγικό Ποίημα» σε ρωσικές εκδόσεις

Το «Παιδαγωγικό ποίημα» σε άλλες γλώσσες

Ο κύριος παιδαγωγικός στόχος

Η διάπλαση του νέου ανθρώπου, του
σοσιαλιστικού ανθρώπου

Η ολόπλευρη διαμόρφωση της προσωπικότητας –
συμβολή στην οικοδόμηση της νέας,
κομμουνιστικής κοινωνίας.

Κοινωνία πολιτισμένων και μορφωμένων
εργαζομένων που θα οικοδομούν μεταξύ τους
σχέσεις εμπιστοσύνης, ισοτιμίας, συνεργασίας και
αλληλεγγύης.

Με τα λόγια του ίδιου Οι (αρχικές) συνθήκες στον Σταθμό

- *«Η φτώχεια που μας έδερνε και που έφτανε ως το σημείο να θολώνει το μυαλό είχε και μια καλή πλευρά... Ήμασταν το ίδιο πεινασμένοι και φτωχοί κι εμείς, οι παιδαγωγοί. Μισθό σχεδόν δεν παίρναμε, τρώγαμε απ' το ίδιο αυτό «κοντιόρ», όπως και τα παιδιά, και ήμασταν ντυμένοι με τα ίδια πάνω κάτω κουρέλια. Σ' όλη τη διάρκεια του χειμώνα, οι μπότες μου δεν είχαν σόλες και πάντα ένα κομμάτι ποδόπανο σερνόταν σα γλώσσα έξω απ' το παπούτσι.»*

Με τα λόγια του ίδιου
Η προσωπική αγωνία, η αμφιβολία
Ο πρακτικός πειραματισμός

- *«Οι πρώτοι μήνες που έζησα στο Σταθμό δεν ήταν και για μένα και για τους συντρόφους μου μονάχα μήνες απελπισίας και άκαρπης προσπάθειας. Ήταν ταυτόχρονα και μήνες αναζήτησης της αλήθειας. Σ' όλη μου τη ζωή δεν είχα διαβάσει τόσα παιδαγωγικά βιβλία όσα το χειμώνα του 1920. ... Δεν ξέρω πώς έγινε, μα, ύστερα απ' όλη αυτή τη μελέτη, κατέληξα στη βαθιά πεποίθηση ότι δεν κατέχω καμιά επιστήμη, καμιά θεωρία, ότι τη θεωρία θα πρέπει να τη βγάλω μέσα απ' το σύνολο των πραγματικών γεγονότων που ξετυλίγονταν μπροστά στα μάτια μου.»*

Με τα λόγια του ίδιου Οι ταλαντεύσεις

- *«Ναι, έδειρα έναν απ' τους τροφίμους. Σκέφτηκα και ξανασκέφτηκα όλη αυτή την υπόθεση, την παράλογη από παιδαγωγική πλευρά, μα και νομικά παράνομη. Ταυτόχρονα όμως, έβλεπα ότι η καθαρότητα των παιδαγωγικών μου χειριών είναι δευτερεύουσα υπόθεση σε σύγκριση με το καθήκον που έστεκε μπροστά μου. ... Πρέπει, ωστόσο, να σημειώσω πως ούτε για μια στιγμή δεν πέρασε απ' το μυαλό μου πως η χρησιμοποίηση βίας θα μου έδινε κάποιο παντοδύναμο παιδαγωγικό μέσο.»*

Με τα λόγια του ίδιου Οι ταλαντεύσεις

- «... Ξαφνικά το παιδαγωγικό έδαφος βούλιαξε κάτω από τα πόδια μου, με φοβερούς τριγμούς. Βρέθηκα στο κενό. Ο βαρύς αριθμητήρας που βρισκόταν πάνω στο τραπέζι εκσφενδονίστηκε ξαφνικά προς το κεφάλι του Οσάντσι. ... Δεν μπορούσα με κανέναν τρόπο να συνέλθω από την καινούργια παιδαγωγική μου κατρακύλα. ... Ναι. Όλα πήγαιναν καλά. Μα πόση αναταραχή και τραμπαλίσματα στην παιδαγωγική μου ψυχή! Μια σκέψη με βασάνιζε: Θα μπορέσω τάχα ή όχι να βρω το μυστικό; Σα να το 'χα στις παλάμες μου κι απόμενε να τις κλείσω για να το πιάσω. ... Αγανακτούσα από την απαίσια οργανωμένη παιδαγωγική τεχνική και τη δική μου τεχνική ανημποριά. Κι ένιωθα αποστροφή και κακία για την παιδαγωγική επιστήμη. Πόσες χιλιάδες χρόνια υπάρχει! Τι νοήματα, τι φωτεινές ιδέες: Ο Πεσταλότσι, ο Ρουσό, ο Νάτορπ, ο Μπλόνσκι! Πόσα βιβλία, πόσο χαρτί, πόση δόξα! Κι ωστόσο, παρ' όλ' αυτά, τίποτα δεν υπάρχει, δεν μπορείς να τα βγάλεις πέρα με έναν αλήτη, δεν υπάρχει μέθοδος, ούτε όργανο, ούτε λογική, κοντολογίς δεν υπάρχει τίποτα. Κάποιος τσαρλατανισμός και τίποτ' άλλο!»

Ωστόσο

- Για τον Μακάρενκο, η Παιδαγωγική παραμένει «η πιο διαλεκτική, η πιο ευκίνητη, η πιο πολύπλοκη και πολύμορφη επιστήμη»
- γιατί έχει να κάνει με τον άνθρωπο
- γιατί σκοπός της είναι να μας μάθει πώς να διαπαιδαγωγούμε τον άνθρωπο.

Οι βασικές παιδαγωγικές αρχές

- Συνένωση διδασκαλίας και διαπαιδαγώγησης
- Ολόπλευρη ανάπτυξη προσωπικότητας δημιουργικών ανθρώπων που θα έχουν συναίσθηση των κοινωνικών τους καθηκόντων
- Γενική πολυτεχνική μόρφωση
- Συνδυασμός εργασίας, μάθησης, πολιτισμού (ώρες εργασίας, ώρες σχολείου, ώρες πολιτισμού)
- Η αγωγή στην εργασία και δια της εργασίας: κατανόηση της σημασίας της εργασίας
- (Η εργασία δε σχετίζεται με την καταπίεση και την εκμετάλλευση, αλλά συνδέεται με την παραγωγή, προκαλεί ευχαρίστηση, ενθαρρύνει την προσπάθεια του παιδιού για καλύτερα αποτελέσματα)

Οι βασικές παιδαγωγικές αρχές

- Πειθαρχία και κανόνες σε συνδυασμό με εμπιστοσύνη στα παιδιά
- (όχι εξωτερική μορφή πειθαρχίας, όχι πειθαρχία χαλιναγώγησης και της επιβολής, αλλά συνειδητή πειθαρχία υιοθέτησης ορισμένων κανόνων, απαραίτητων για την ομαλή λειτουργία της κοινότητας, αίσθηση καθήκοντος και κουλτούρα, πειθαρχία υπερνίκησης των δυσκολιών, πάλης και προόδου, πειθαρχία επιμονής για την επίτευξη του σκοπού
- πειθαρχία όχι ως μέσο διαπαιδαγώγησης αλλά ως το αποτέλεσμα αυτής – συνδέεται με εσωτερικά κίνητρα)
- Πειθαρχία στο πλαίσιο της συλλογικότητας (κολεκτίβα) / Συλλογικότητα, κολεκτιβισμός
- Αυτό-οργάνωση, αυτό-διοίκηση (χωρισμός σε ομάδες, διοικητές ομάδων τα παιδιά)

Βασικές παιδαγωγικές αρχές

- Συλλογική αγωγή – όχι ατομικές μέθοδοι
- Η ουσία του παιδαγωγικού έργου δεν βρίσκεται στη μέθοδο ενός/ μιας παιδαγωγού αλλά στην οργάνωση του σχολείου, της ομάδας, της όλης παιδαγωγικής δραστηριότητας.
- Όχι μόνο «παιδαγωγός - άτομο», αλλά «κολεκτίβα παιδαγωγών», συλλογικός παιδαγωγός
- Συλλογικός παιδαγωγός – Συλλογικός μαθητής
- Όχι δυάδα παιδαγωγού – μαθητή (το άτομο ανήκει στην ομάδα)
- Αρχή της «παράλληλης παιδαγωγικής επενέργειας»: παράλληλα με τον ρόλο της κολεκτίβας σημαντικός ο ρόλος του παιδαγωγού, καθοδηγητή, εμπνευστή
- Τα μέλη επενεργούν το ένα στο άλλο, μαθαίνοντας να λειτουργούν ως υπεύθυνοι και συνειδητοί χειριστές των προβλημάτων της κοινωνικής ζωής – αλληλοδιαπαιδαγώγηση

Βασικές παιδαγωγικές αρχές - Η κολεκτίβα

- Διαπαιδαγώγηση στην ομάδα και με την ομάδα
- Στο επίκεντρο της παιδαγωγικής του σκέψης είναι η θεωρία της ομάδας, της κολεκτίβας.
- Στο κέντρο της παιδαγωγικής διαδικασίας δεν πρέπει να βρίσκεται το παιδί σαν άτομο, αλλά η ομάδα - η κολεκτίβα, στην οποία ανήκει το άτομο.
- Δεν διαχωρίζεται η τύχη και ευτυχία του ατόμου από την τύχη και ευτυχία της ομάδας και της κοινωνίας.
- Η μέθοδος διαπαιδαγώγησης απορρέει από το σύνολο του σχολείου, από την κολεκτίβα, την οργάνωση και τον τρόπο δουλειάς της.

Η κολεκτίβα

- Η εκπαιδευτική διαδικασία στηρίζεται σε μια ανθρώπινη συλλογικότητα, στην «κολεκτίβα».
- Η κολεκτίβα δεν είναι άθροισμα σκόρπιων ατόμων ούτε μια απλή παρέα, αλλά ένας ζωντανός κοινωνικός οργανισμός, με συλλογική οργάνωση και αλληλεξάρτηση ανάμεσα στα μέλη της.
- Εντός αυτής πρέπει να γίνουν όλα:
 - μόρφωση και διαμόρφωση του ήθους
 - βελτίωση υλικών όρων ζωής
 - ξεπέραςμα αναρίθμητων δυσχερειών
 - (κρύο, τρόφιμα, ρουχισμός)
- Οι λύσεις θα βρεθούν μέσα από τη δοκιμή, τις αποφάσεις της κοινής συνέλευσης των μαθητών και του διδακτικού προσωπικού, τη δημιουργία ειδικών τμημάτων, την πειθαρχία, την κοινή ζωή.

Η διαλεκτική

- Ο Μακάρενκο ανέδειξε τη διαλεκτική σχέση ανάμεσα:
- στο άτομο και την κοινωνία
- στο καθήκον και το δικαίωμα
- στην απαίτηση και τον σεβασμό

Με τα λόγια του ίδιου Η κολεκτίβα

- *«Στο σχολείο υπάρχει μια κολεκτίβα παιδαγωγών για την οποία οι επιτυχίες του σχολείου μπαίνουν στην πρώτη μοίρα, της τάξης σε δεύτερη και οι ατομικές σε τρίτη, τότε σε αυτή την κολεκτίβα θα γίνει πραγματική παιδαγωγική δουλειά».*

Με τα λόγια του ίδιου Η κολεκτίβα

- *«Τα πρώτα φύτρα μιας καλής συλλογικής ζωής δεν τα έδωσαν τόσο οι ηθικολογίες και η αγανάκτηση όσο η ενδιαφέρουσα αυτή και πραγματικά γόνιμη πρακτική πάλη. Τα βράδια πότε λογοφέρναμε, πότε γελούσαμε, πότε ονειροπολούσαμε γύρω από τις περιπέτειές μας. Όλα αυτά τα δύσκολα, τολμηρά, μα και συναρπαστικά γεγονότα της ζωής μας μάς αδέλφωσαν και μας συσπείρωσαν σ' ένα ενιαίο σύνολο που φέρει το όνομα Σταθμός Γκόρκι».*

Με τα λόγια του ίδιου Πειθαρχία – Σύγκρουση με Σχολές

«Στις 15 Απρίλη 1922 στο θέατρο της πόλης έγινε μια μεγάλη συγκέντρωση παιδαγωγών. Σ' αυτήν έκανα κι εγώ εισήγηση για την πειθαρχία. ... Στο Τμήμα Λαϊκής Παιδείας δεν μπορούσαν να ξεχάσουν τις δικές μου φόρμουλες για την πειθαρχία: - Εμείς θα σας κόψουμε αυτή τη χωροφυλακίστικη συνήθεια. Πρέπει να φτιάξουμε σοσιαλιστικό σχολειό και όχι μπουντρούμι. Στην ομιλία μου για την πειθαρχία, επέτρεψα στον εαυτό μου να αμφισβητήσει το σωστό των γενικά παραδεδεγμένων τότε θέσεων που έλεγαν πως η τιμωρία δημιουργεί σκλάβους, πως είναι αναγκαίο να δώσεις απόλυτη ελευθερία στις δημιουργικές δυνάμεις του παιδιού, πως πρέπει να στηρίζεται στην αυτοοργάνωση και την αυτοπειθαρχία.»

Με τα λόγια του ίδιου Πειθαρχία – Σύγκρουση με Σχολές

- Πρόβαλα το αναμφισβήτητο για μένα συμπέρασμα πως, δίχως τη δημιουργία κολεκτίβας με τα όργανά της, δίχως τέτοιες παραδόσεις και δίχως ανάλογη πείρα ζωής και δουλειάς, ο παιδαγωγός έχει το δικαίωμα και πρέπει να μην αρνείται τα μέτρα του καταναγκασμού. Επιβεβαίωσα επίσης πως δεν είναι σωστό να στηρίζουμε όλη τη διαπαιδαγώγηση στα ενδιαφέροντα του παιδιού, πως η καλλιέργεια της συναίσθησης της ευθύνης συνήθως βρίσκεται σε αντίθεση με τα ενδιαφέροντα του παιδιού, και μάλιστα έτσι, όπως αυτό το καταλαβαίνει. Απαίτησα τη διαπαιδαγώγηση ατσάλινου, δυνατού ανθρώπου, που να μπορεί να κάνει και δύσκολες και δυσάρεστες δουλειές, όταν το ζητάει το συμφέρον της κολεκτίβας. Στα συμπεράσματα, υπεράσπισα τη γραμμή της κολεκτίβας και τόνισα πως μονάχα σε αυτή στήριζα όλες μου τις ελπίδες.»

Φελίσιαν

Επίσκεψη του Γκόρκι στον Σταθμό «Μαξίμ Γκόρκι»

Μαξίμ Γκόρκι και Αντόν Μακάρενκο

Επίσκεψη του Γκόρκι στον Σταθμό

- Όταν επισκέφθηκε ο Μαξίμ Γκόρκι τον Σταθμό, συγκινήθηκε και θαύμασε.
- Ως αντίδωρο, οι τρόφιμοι του έστειλαν τις βιογραφίες τους – αποτυπώσεις της σκληρής ζωής τους. Έλαβε 284. Η ιδέα ήταν ενός παιδιού.

Η κολεκτίβα

Αυτόι Σεμίνοβιτ σρεδι εβουα βουετ

Στην κολεκτίβα

Στην κολεκτίβα

Παιδιά στον
πρώτο και
στον δεύτερο
σταθμό,
αντίστοιχα

Εκδρομή στην Κριμαία του δεύτερου Σταθμού, 1930

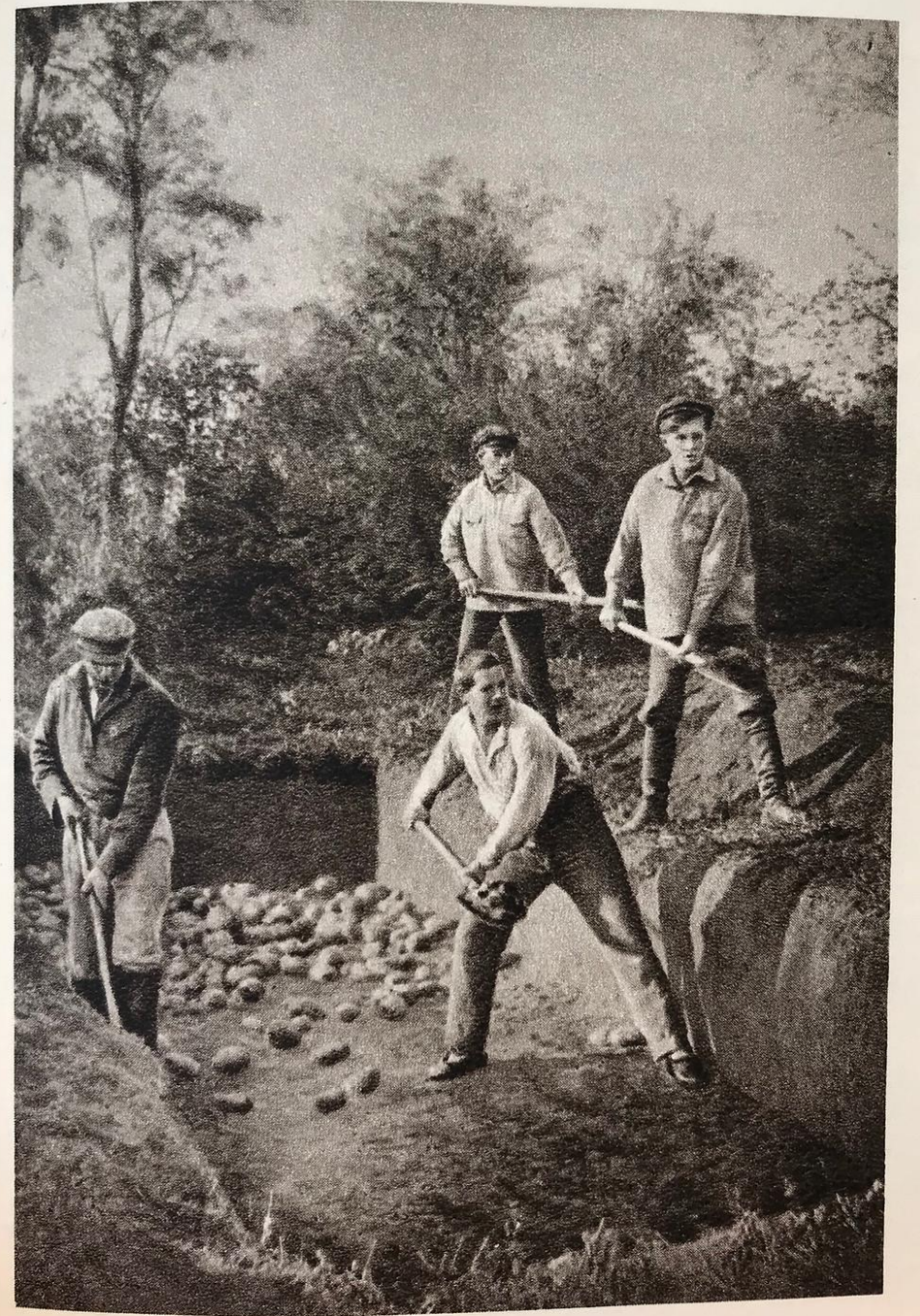
- Σχολείο (4 ώρες)
- Εργασία (4 ώρες, αγροτική, κτηνοτροφική, εργαστήρια – ξυλουργείο, μηχανουργείο, κατασκευές, πωλήσεις, κλπ. – Στον δεύτερο σταθμό δούλευαν σε εργοστάσιο και κατασκεύαζαν τι σοβιετικές φωτογραφικές μηχανές FED (από το ακρωνύμιο του Felix Edmundovitch Dzerzhinsky).
- Πολιτισμός (διάβασμα, θέατρο, κινηματογράφος, μουσική, ζωγραφική, αθλητισμός, εκδρομές ως στοιχεία της διαπαιδαγώγησης)
- Διαιρούνταν σε 28 ομάδες (έως 15 παιδιά η καθεμία), με επικεφαλής ένα παιδί «διοικητή». Όλοι οι διοικητές αποτελούσαν το συμβούλιο των διοικητών. Το συμβούλιο διασκεπτόταν και αποφάσιζε για πολλά θέματα – ακόμα εκδίκαζε παραπτώματα.

Η οργάνωση της ζωής

- Οι ομάδες σχηματίζονταν στη βάση των καθηκόντων, αλλά γινόταν κυκλική εναλλαγή, ώστε όλα τα παιδιά να περνούν από όλες τις δραστηριότητες.
- Η δουλειά των παιδαγωγών χωριζόταν σε:
- γενική υπηρεσία (από τις 5 το πρωί ως το σιωπητήριο στο πόδι, «κάτεργο» το έλεγε ο ίδιος)
- εργατική υπηρεσία (έπαιρναν μέρος σε κάποια δουλειά)
- βραδινή υπηρεσία (στους θαλάμους, όπου όμως τελικά μαζεύονταν όλοι)
- Φυσικά, εκτός αυτών, τα πρωινά βρίσκονταν στο σχολείο.

Η οργάνωση της ζωής

Εργασία στα χωράφια

Εργασία στα
χωράφια

Αγροτικές εργασίες

Κατασκευές

Εργασία
καθαρισμού
δρόμων στον
δεύτερο
Σταθμό

Θεατρική παράσταση – Ομαδική ανάγνωση

Με τα λόγια του ίδιου Η οργάνωση της ζωής

- *«Συχνά τα βράδια, οργανώναμε στους θαλάμους ομαδική ανάγνωση. Από τις πρώτες μέρες, είχαμε δημιουργήσει βιβλιοθήκη με βιβλία που αγόρασα ή που είχαμε πάρει, ύστερα από πολλά παρακάλια, από ατομικές βιβλιοθήκες. Στο τέλος του χειμώνα, είχαμε συγκεντρώσει τα έργα όλων σχεδόν των κλασικών, καθώς και πολλά ειδικά βιβλία της πολιτικής και αγροτικής οικονομίας. ... Στη διάρκεια του πρώτου χειμώνα, είχαμε διαβάσει πολλά έργα του Πούσκιν, του Κορολένκο, ... και ιδιαίτερα του Γκόρκι.»*

Με τα λόγια του ίδιου Η οργάνωση της ζωής

- *«Το χειμώνα του 1922 είχαμε στο Σταθμό έξι κοπέλες. ... Τότε ήταν απαγορευμένη με νόμο η μεικτή διαπαιδαγώγηση στα αναμορφωτήρια κι ο Σταθμός μας ήταν ο μοναδικός σε ολόκληρη τη χώρα που αποκτούσε πείρα μικτής διαπαιδαγώγησης.»*

Με τα λόγια του ίδιου Οι παλινδρομήσεις

«Το νοικοκυριό μας μεγάλωνε με θαύματα και με βάσανα. ... Το 1922 ένα ολόκληρο κουβάρι από αναποδιές και κακοτυχίες. ... Και τότε οι μέρες στο Σταθμό μας περνούσαν υπέροχα, γεμάτες δουλειά, εμπιστοσύνη, ανθρώπινο συντροφικό αίσθημα. Δεν έλειπαν ποτέ το γέλιο, τα αστεία, η ανάταση μέσα σε μια εξαίσια και ζωντανή ατμόσφαιρα. Ταυτόχρονα, δεν περνούσε ούτε βδομάδα που κάποια απίθανη ιστορία να μη μας έριχνε σ' έναν τόσο βαθύ λάκκο, να μη μας τύλιγε σε μια τόσο βαριά αλυσίδα από γεγονότα, που μας έκαναν να χάνουμε τον προσανατολισμό μας, μας αρρώσταιναν και μας έκαναν να βλέπουμε τον κόσμο με αρρωστιάρικα νεύρα.»

Για τα προσόντα του δασκάλου

- Σοβαρότητα, σταθερότητα, θέσπιση εφικτών στόχων (μικρά βήματα κάθε φορά), αλλά και την απαίτηση/ επιμονή στην υλοποίησή τους, την έμφαση στις λεπτομέρειες, την καλή διάθεση, τη μη υπαναχώρηση στα «καπρίτσια» της κολεκτίβας και των μελών της.
- Ο παιδαγωγός καλό είναι να συγκρατεί την αγανάκτησή του, τα νεύρα του, να μην ξεχνά τις υποσχέσεις του, να μιλάει ωραία αλλά αν χρειαστεί να βάζει και τις φωνές, οι οδηγίες να μη δίνονται με κακία, νευρικότητα, να μη μοιάζουν με παρακάλια, να είναι ανάλογες με τις δυνάμεις των παιδιών, να μην απαιτούν μεγαλύτερη προσπάθεια από ό, τι μπορούν η κολεκτίβα και τα μέλη της, να μην αλληλοσυγκρούονται.
- Σε μια καλά οργανωμένη κολεκτίβα το «κύρος» του/ της παιδαγωγού δεν υποσκάπτεται, γιατί το στηρίζει η ίδια η κολεκτίβα.

Με τα λόγια του ίδιου Για τα προσόντα του δασκάλου

- *«Μπορούμε άραγε να στηριζόμαστε μονάχα στο ταλέντο; Πόσους άραγε μεγάλους παιδαγωγούς με ταλέντο έχουμε; Και γιατί πρέπει να υποφέρει το παιδί που βρέθηκε στα χέρια ενός παιδαγωγού χωρίς ταλέντο; Όχι. Πρέπει να μιλάμε μόνο για μαστοριά, δηλαδή για τη θεμελιακή γνώση της διαδικασίας της διαπαιδαγώγησης, για την επιστήμη της Αγωγής. Δουλεύοντας έφτασα στο συμπέρασμα πως το ζήτημα το λύνει η μαστοριά, η θεμελιωμένη στην αντίληψη, στην ειδίκευση».*
- *«Έγινα πραγματικός μάστορας μόνο όταν έμαθα να λέω το "έλα εδώ" με 15 - 20 αποχρώσεις, όταν έμαθα να δίνω στην έκφραση του προσώπου μου, στη στάση, στη φωνή, άλλους τόνους. Και τότε δε φοβόμουν πως μπορεί κάποιος να μη μ' ακούσει και να μην αντιδράσει όπως πρέπει».*

Με τα λόγια του ίδιου Για τη φωνή ως εργαλείο του δασκάλου

- *«Είμαι βέβαιος πως στο μέλλον στα ανώτατα παιδαγωγικά ιδρύματα θα διδάσκεται χωρίς άλλο και η εκγύμναση της φωνής και η στάση και ο τρόπος να κυριαρχείς στον εαυτό σου και στην έκφραση του προσώπου σου, γιατί χωρίς αυτό δεν είναι για μένα νοητή η δουλειά του εκπαιδευτικού.»*
- *Η εκγύμναση της φωνής δε χρειάζεται μόνο για να τραγουδάμε ή να μιλάμε όμορφα, αλλά για να ξέρουμε να εκφράζουμε τις σκέψεις και τα αισθήματά μας με μεγαλύτερη ακρίβεια, πειστικότητα και επιτακτικά. Όλα αυτά είναι ζητήματα της παιδαγωγικής τεχνικής.»*
- *Ο διαπαιδαγωγούμενος προσλαμβάνει την ψυχή σας και τις σκέψεις σας όχι γιατί ξέρει τι γίνεται στην ψυχή σας, μα γιατί σας βλέπει, σας ακούει.»*

Με τα λόγια του ίδιου Η απαίτηση Η πίστη στο καλό

- *«Βασική αρχή μου ήταν πάντα: "Όσο μπορείς πρόβαλλε μεγαλύτερες απαιτήσεις απ' τον άνθρωπο, μα παράλληλα δείχνε του όσο μπορείς μεγαλύτερο σεβασμό". Στη διαλεκτική μας αυτό είναι ένα και το ίδιο πράγμα: Δεν μπορούμε ν' απαιτούμε περισσότερα απ' τον άνθρωπο που δε σεβόμαστε. Όταν απαιτούμε πολλά απ' τον άνθρωπο, μέσα σ' αυτήν ακριβώς την απαίτησή μας βρίσκεται και ο σεβασμός μας. Σεβόμαστε τον άνθρωπο ακριβώς γιατί απαιτούμε, ακριβώς γιατί αυτή η απαίτηση εκδηλώνεται.»*
- *«Όταν έχετε μπροστά σας ένα μαθητή, αγόρι ή κορίτσι, πρέπει να ξέρετε να βλέπετε το καλό περισσότερο απ' ό,τι φαίνεται από την πρώτη ματιά.»*

Η αισιοδοξία

- Ήταν εκφραστής του ρεύματος αισιοδοξίας - του οπτισμού στην παιδαγωγική του αντίληψη:
- η αγωγή είναι αναγκαία και δυνατή
- ο άνθρωπος μπορεί και πρέπει να διαπαιδαγωγηθεί, να διαμορφώσει την προσωπικότητά του
- δεν υπάρχουν δυσκολοδιαπαιδαγώγητα παιδιά
- Όλα μπορούν να κάνουν μια νέα αρχή.

Με τα λόγια του ίδιου Η ανάγκη για αισιοδοξία

- *«Η εικόνα ήταν γενικά καταθλιπτική, ωστόσο, κάποια φύτρα κολεκτιβισμού, που είχαν γεννηθεί στη διάρκεια του πρώτου χειμώνα, άρχισαν σιγά – σιγά να βλασταίνουν κι αυτά τα φύτρα έπρεπε με κάθε τρόπο να τα σώσουμε, δεν έπρεπε να επιτρέψουμε στους καινουργιοφερμένους να πνίξουν τα πολύτιμα αυτά βλαστάρια. Η κύρια υπηρεσία που, κατά τη γνώμη μου, έχω προσφέρει είναι ότι πρόσεξα τότε αυτόν το βασικό παράγοντα και τον εκτίμησα σωστά. Η υπεράσπιση, όμως, των πρώτων βλασταριών αποδείχτηκε ύστερα ότι είναι ένα προτσές τόσο φοβερά δύσκολο, τόσο μακροχρόνιο και καταθλιπτικό, που, αν το ήξερα από την αρχή, σίγουρα θα τρόμαζα και δε θα ριχνόμουν με τέτοια όρεξη στην πάλη. Και είναι ευτύχημα που σε όλο αυτό το διάστημα αισθανόμουν σα να βρίσκομαι στα πρόθυρα της νίκης. Και γι' αυτό χρειαζόταν να πάσχει κανείς από αθεράπευτη αισιοδοξία.»*

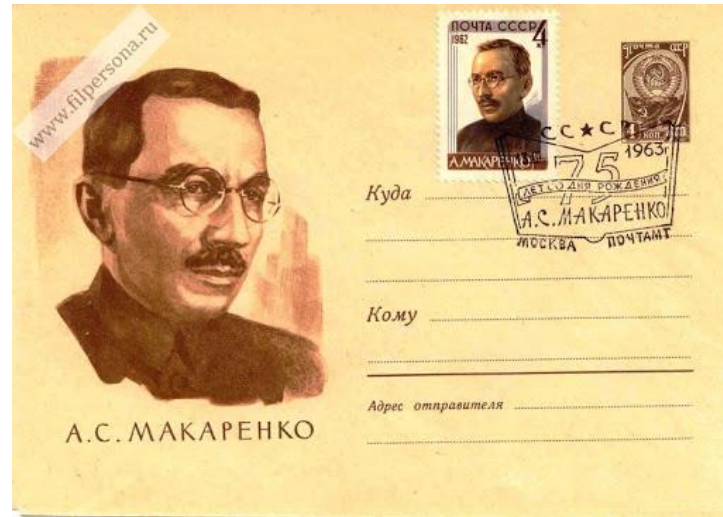

Με τα λόγια του ίδιου Η αφοσίωση

- *«Μας ονόμαζαν «ήρωες της κοινωνικής αγωγής» (μαζί με μένα λογάριάζαν πέντε). Οι ίδιοι ποτέ εν ονομάσαμε έτσι τον εαυτό μας. Κι ακόμα, καμιά φορά δε σκεφτήκαμε ότι κάνουμε κάποιο κατόρθωμα. ... Ήμασταν άνθρωποι από τους συνηθισμένους κι είχαμε ένα σωρό ελλείψεις. Και τη δουλειά μας ακόμα καλά – καλά δεν την ξέραμε: Η εργάσιμη μέρα μας ήταν γεμάτη λάθη, διστακτικές ενέργειες, μπερδεμένες σκέψεις. Είχαμε μια φοβερή θολούρα στο μυαλό μας και, μέσα απ' αυτή τη θολούρα, μόλις και διακρίναμε μερικά μόνο σκαριά της μελλοντικής παιδαγωγικής ζωής. ... Υπήρχαν μόνο δυο πράγματα που δε χωρούσαν συζητήσεις κι αμφιβολίες: Η σταθερή απόφασή μας να μην εγκαταλείψουμε το έργο μας αυτό, μα να το φέρουμε σε κάποιο τέλος, ακόμα και σ' ένα άδοξο έστω τέλος. Κι ήταν ακόμα, να, αυτή η ίδια η «ζωή» και σε μας στο Σταθμό και στο περιβάλλον που μας κύκλωνε.»*

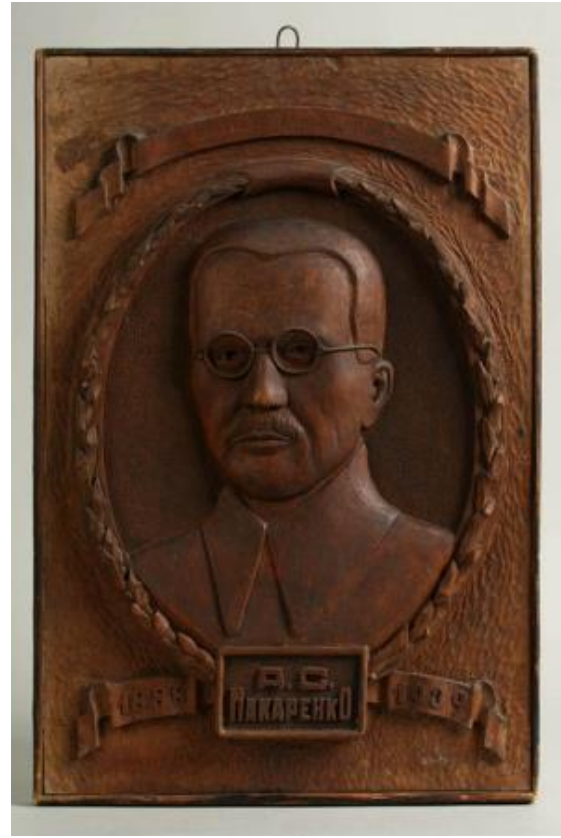
Το επίτευγμα

- Έμοιαζε με θαύμα, αλλά ήταν πραγματικότητα.
- Η σοσιαλιστική παιδαγωγική ήταν δυνατή για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας και εφαρμόσιμη ακόμη και στο εξαιρετικά δύσκολο πεδίο των ανήλικων εγκληματιών
- Τελικά τα παιδιά, πιστεύοντας στις δυνάμεις τους και αλλάζοντας τους εαυτούς τους, θα μεταμορφώσουν το γύρω τους περιβάλλον, όχι μόνο το κοινωνικό, αλλά και το φυσικό.
- Πράγματι, οι τρόφιμοι των δύο Σταθμών έγιναν άξια μέλη της κοινωνίας.

© IVAN VDOVIN/AGEFOTOSTOCK
X8N-3376150 - agefotostock

Αναγνώριση

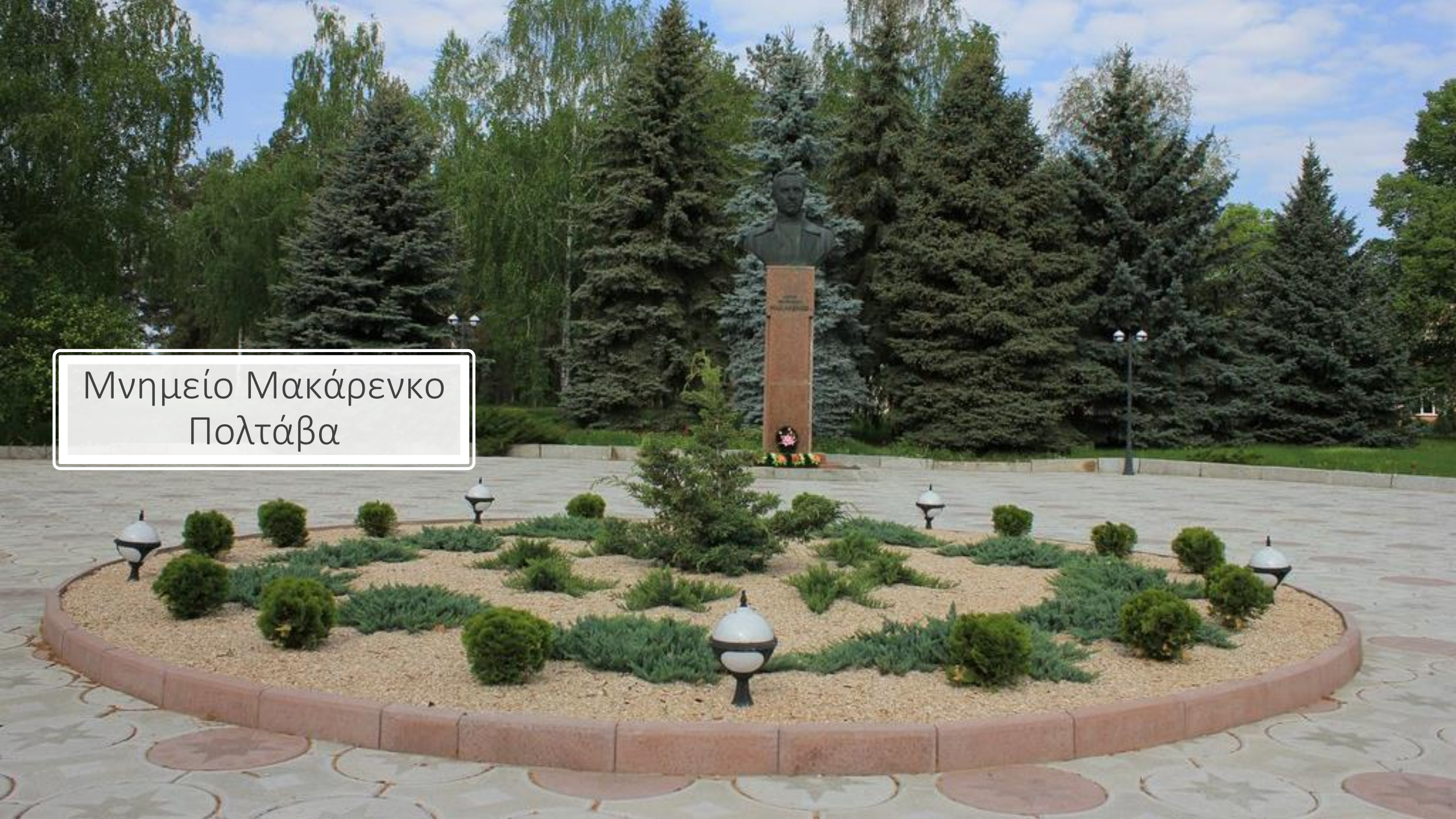

Αναγνώριση

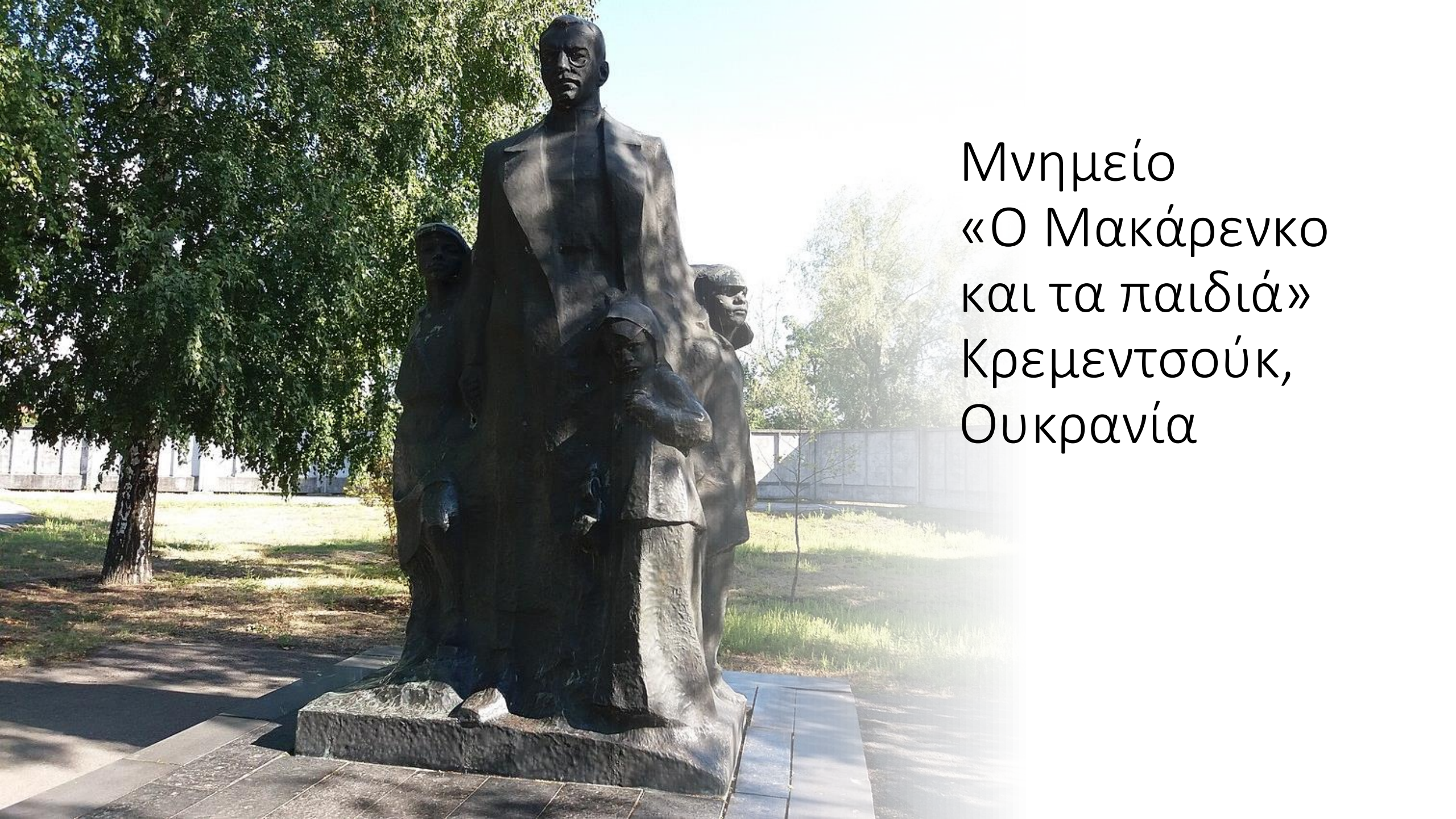
Μνημεία Μακάρενκο

Μνημείο Μακάρενκο
Πολτάβα

Μνημείο
Μακάρενκο,
Χάρκοβο

Μνημείο
«Ο Μακάρενκο
και τα παιδιά»
Κρεμεντσούκ,
Ουκρανία

Ο τάφος του Μακάρενκο
στο Κοιμητήριο
Νοβοντέβιτσι στη Μόσχα

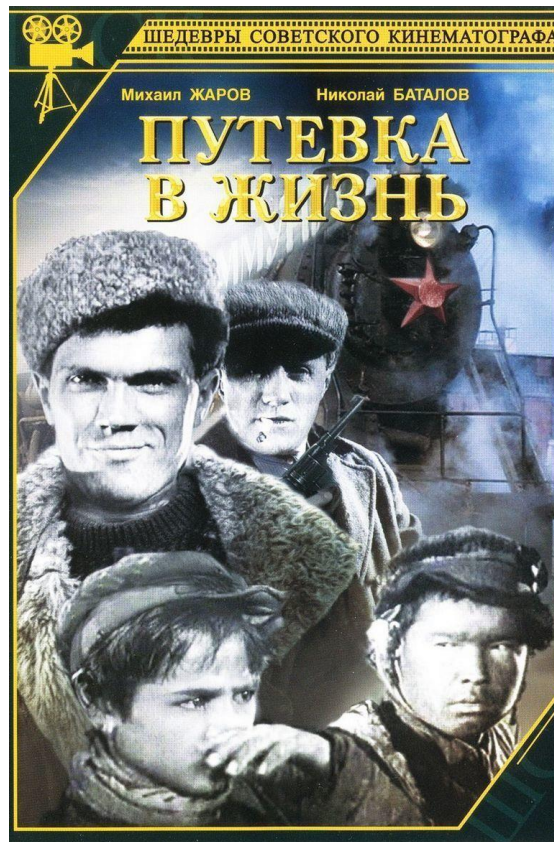
Μνημεία Μακάρενκο

Μουσείο Μακάρενκο (Κρεμεντσούκ, Ουκρανία)

Μουσείο Μακάρενκο (Κοβαλίνκα, Πολτάβα, Ουκρανία)

Το «Παιδαγωγικό ποίημα» και «Οι σημαίες στους
πύργους» στον κινηματογράφο

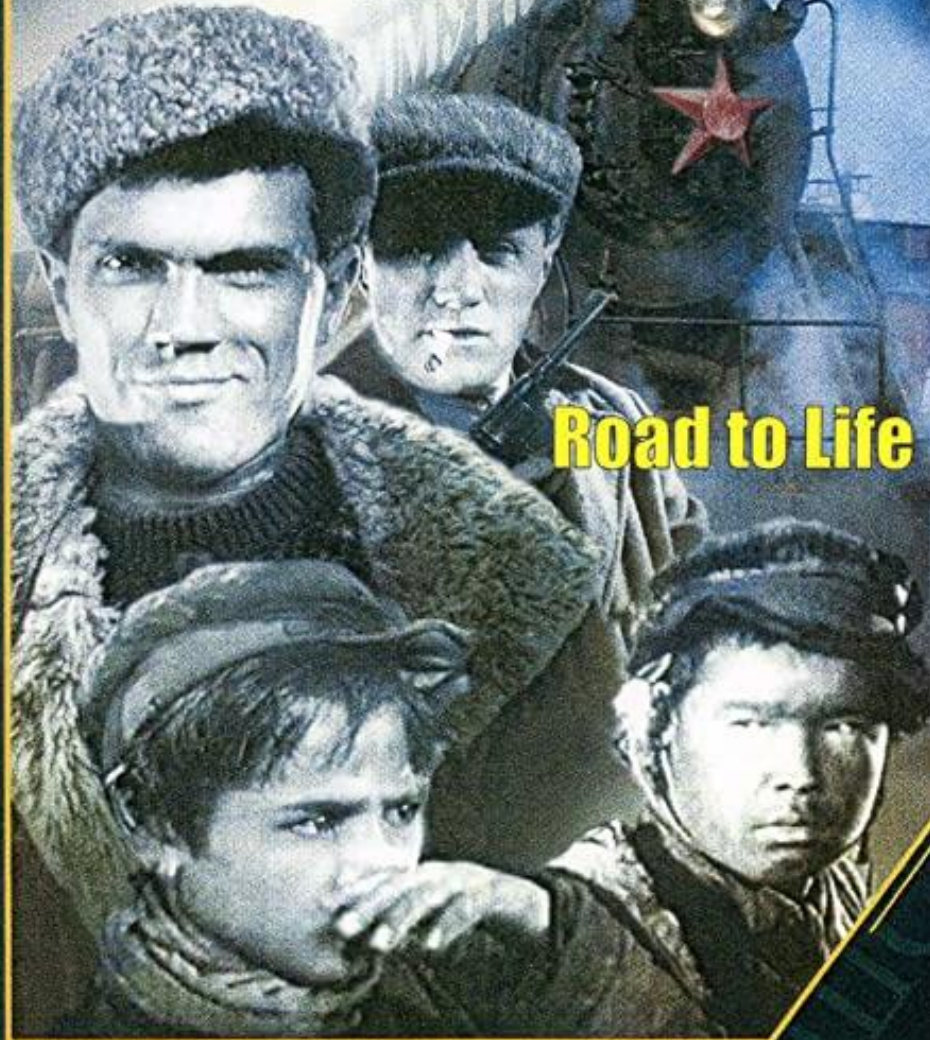
ШЕДЕВРЫ СОВЕТСКОГО КИНЕМАТОГРАФА

Михаил ЖАРОВ

Николай БАТАЛОВ

ПУТЕВКА В ЖИЗНЬ

Road to Life

Ταινίες

- «Παιδαγωγικό ποίημα», 1955 («Road to life» - «Ο δρόμος προς τη ζωή», 1931)
- «Σημαίες στους πύργους», 1958
- Την πρεμιέρα της ταινίας του 1931 προλόγισε ο Τζον Ντιούι λέγοντας μεταξύ άλλων:
 - «Θα δείτε ένα παιδαγωγικό μάθημα για τη δύναμη της ελευθερίας, της συμπόνιας, της εργασίας, του παιχνιδιού για την εξάλειψη της εφηβικής εγκληματικότητας, ένα μάθημα από το οποίο όλοι έχουμε να μάθουμε.»

Από την ταινία «Παιδαγωγικό Ποίημα» (1955)
<https://www.youtube.com/watch?v=57PMyFIRP1s>

Πλοίο «Αντόν Μακάρενκο»

Παιδαγωγικές συγγένειες

Φρενέ (κοινότητες, συνελεύσεις, αυτό-οργάνωση)

Ουρύ (κανόνες)

Κότρσακ (αφοσίωση έως αυτοθυσίας, προσωπικό παράδειγμα, ορφανοτροφείο)

Τζον Ντιούι (σχολείο εργασίας) – ο Μακάρενκο ονομάζεται Τζον Ντιούι της Σοβιετικής Ένωσης

Κάποια βασικά διδάγματα και για σήμερα

- Η στάση του δασκάλου ως προσωπικό παράδειγμα
- (Η δουλειά των παιδαγωγών, που την ασκούσαν με αυταπάρνηση κάτω από ολοφάνερες δυσκολίες προκαλούσε τον σεβασμό)
- Η αισιοδοξία (ιδιαίτερη η αξία της στην ειδική αγωγή)
- Οι μέθοδοι και οι παιδαγωγικές διαδικασίες εξαρτώνται από τον σκοπό της αγωγής, που αποτελεί έκφραση των κοινωνικών αναγκών και απαιτήσεων
- Η αφοσίωση στο έργο, η προσήλωση στον σκοπό
- Η δοκιμασία στην πράξη
- Η εκπαίδευση εντός ομάδας
- Σημαντικός ο ρόλος της διαπαιδαγώγησης στην οικογένεια.

Ένα δίδαγμα για όλους με τα λόγια μαθητή του, Σεμιόν Καλαμπάλιν

«Ο Αντόν Μακάρενκο συνήθιζε να λέει:

“Ένας άνθρωπος θα έπρεπε να έχει μόνο μια ειδικότητα – θα έπρεπε να είναι Άνθρωπος με κεφαλαίο γράμμα, ένας πραγματικός άνθρωπος.”

Ο ίδιος ο Μακάρενκο κατείχε αυτή την ιδιότητα σε βαθμό τελειότητας κι έκανε ό,τι μπορούσε για να την αποκτήσουν και αυτοί για τους οποίους ανέλαβε την ευθύνη.»

Ευχαριστούμε
πολύ!